

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 127/2010-35

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 22. júna 2010 v senáte zloženom z predsedu Jána Auxta a zo sudcov Ľubomíra Dobríka a Rudolfa Tkáčika prerokoval sťažnosť I. D., P., Ing. V. D., T., G. D., P., a J. D., P., zastúpených advokátom JUDr. I. J., P., pre namietané porušenie ich základných práv vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo I. D., Ing. V. D., G. D. a J. D. vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o

ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 porušené bolo.

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 zrušuje a vec vracia Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.

3. I. D., Ing. V. D., G. D. a J. D. finančné zadost'učinenie nepriznáva.

4. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný uhradiť I. D., Ing. V. D., G. D. a J. D. trovy konania v sume 151,65 € (slovom stopäťdesiatjeden eur a šesťdesiatpäť centov) do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu na účet ich právneho zástupcu advokáta JUDr. I. J., P.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) uznesením č. k. III. ÚS 127/2010-20 z 23. marca 2010 prijal na ďalšie konanie sťažnosť I. D., P., Ing. V. D., T., G. D., P., a J. D., P. (ďalej len „sťažovatelia“), zastúpených advokátom JUDr. I. J., P., pre namietané porušenie ich základných práv vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009.

Zo sťažnosti vyplýva, že sťažovatelia si návrhom na Obvodnom pozemkovom úrade P. (ďalej len „pozemkový úrad“) uplatnili nárok na navrátenie vlastníctva k pozemkom podľa zákona č. 503/2003 Z. z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 503/2003 Z. z.“). Pozemkový úrad rozhodnutím č. OPÚ 2007/1430-5/Ba z 9. júla 2007 rozhodol tak, že sťažovatelia nespĺňajú podmienky uvedené v § 3 ods. 1 zákona č. 503/2003 Z. z. na navrátenie vlastníctva k pozemku alebo priznanie práva na náhradu za pozemok.

Uvedené rozhodnutie sťažovatelia napadli opravným prostriedkom, ktorým sa domáhali jeho preskúmania súdom. Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom sp. zn. 5 Sp 24/2007 z 12. septembra 2008 potvrdil rozhodnutie pozemkového úradu s tým, že v prípade sťažovateľov došlo k prechodu vlastníctva konkrétneho pozemku na štát podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. o opatreniach týkajúcich sa niektorých vecí užívaných organizáciami socialistického sektora (ďalej len „vládne nariadenie č. 15/1959 Zb.“) a túto právnu skutočnosť nemožno podriaďiť ani pod jeden dôvod uvedený v § 3 ods. 1 písm. a) až t) zákona č. 503/2003 Z. z. Krajský súd zároveň uviedol, že sťažovatelia si mali uplatniť svoj nárok podľa zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 403/1990 Zb.“).

Na základe podaného odvolania najvyšší súd rozsudkom sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 potvrdil napadnutý rozsudok krajského súdu stotožniac sa s jeho odôvodnením.

Tieto rozhodnutia a ich odôvodnenia považujú sťažovatelia za nezákonné, nerešpektujúce ich označené práva, a teda z ústavného hľadiska neospravedliteľné, a preto žiadajú, aby ústavný súd v náleze vyslovil, že najvyšší súd rozsudkom sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 porušil ich základné právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a právo na ochranu majetku podľa

čl. 1 dodatkového protokolu, aby zrušil predmetné rozhodnutie a vrátil vec na ďalšie konanie najvyššiemu súdu, priznal sťažovateľom primerané finančné zadostučinenie vo výške 2 000 € a prikázal najvyššiemu súdu zaplatiť im náhradu trov právneho zastúpenia vo výške 151,65 €.

K veci sa listom z 5. marca 2010 č. k. KP 4/2010-7 vyjadrila podpredsedníčka najvyššieho súdu, v ktorom uviedla:

„... Najvyšší súd po prejednaní danej veci dospel k záveru, že nedošlo k vyvlastneniu predmetnej nehnuteľnosti, ale k prechodu vlastníctva podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. o opatreniach týkajúcich sa niektorých vecí užívaných organizáciami socialistického sektora, čo bol reštitučný titul podľa § 1 zákona č. 403/1990 Zb. o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd v znení neskorších predpisov. Tvrdenia navrhovateľov, že rozhodnutie finančného odboru Okresného národného výboru v P. č. Fin:A-D-5/1960 zo dňa 30. 11. 1960 nikdy nebolo doručené ich právnemu predchodcovi vyhodnotil aj najvyšší súd ako nepreukazné a nepreukázané. V súvislosti s prechodom vlastníctva došlo tiež k zloženiu finančnej náhrady v sume 8548 Kčs, ako aj k vydaniu súdnych rozhodnutí v súdnom registri č. d. bez námietok pôvodného vlastníka a tiež bez akýchkoľvek náznakov, že ide o prechod vlastníctva, o ktorom by pôvodný vlastník nemal vedomosť, čo sa tiež týka tvrdenia navrhovateľov, preukazovaného čestným prehlásením vlastníka susedného pozemku, že odňatá pôda, ktorá je predmetom reštitučného nároku, nebola nikdy prenajatá od pôvodného vlastníka K. a v nadväznosti na túto skutočnosť neboli splnené ani zákonné podmienky, ktoré boli stanovené vyhláškou Ministerstva financií č. 88/59 ÚV zo dňa 4. 5. 1959, ktorá stanovovala, že ten ktorému na základe rozhodnutia bolo dané vlastníctvo tohto pozemku musel ho mať v nájme a musel ho užívať pred rokom 1959. Nemožno bez ďalšieho spochybňovať právoplatnosť rozhodnutí správnych orgánov, keď je rozhodnutie opatrené doložkou právoplatnosti, resp. bolo napríklad zaslané príslušnému súdu do registra č. d. na vykonanie zmeny zápisov v pozemkovej knihe, keďže o uvedenej zmene mohol príslušný súd rozhodnúť len na základe právoplatného rozhodnutia. Vzhľadom na škartačné pravidlá a lehoty by zisťovania, kedy a akým spôsobom boli v päťdesiatych resp. šesťdesiatych rokoch minulého storočia doručované rozhodnutia správnych orgánov a spochybňovanie ich

právoplatnosti (bez relevantných dôkazov) mohlo vnieť do ťtátu chaos a negovať jeden dôležitý právny inťtitút - právoplatnosť rozhodnutí správnych orgánov.

Na rozhodnutie, vydané podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. nadväzovali ďalšie rozhodnutia a ďalší postup - zloženie finančnej náhrady, vydanie súdneho rozhodnutia v registri č. d., potrebného pre vykonanie zápisu v pozemkovej knihe. Uvedené skutočnosti, ako aj to, že nehnuteľnosť bola niekoľko desiatok rokov užívaná organizáciou socialistického sektora (K.) spôsobujú nedôveryhodnosť a tendenčnosť tvrdení sťažovateľov, že nebol dodržaný postup podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a vyhl. č. 88/1959 Zb. a že je daný reťtitučný titul podľa zákona o navrátení vlastníctva k pozemkom.

*Vychádzajúc z uvedeného považuje Najvyšší súd Slovenskej republiky sťažnosť sťažovateľov za nedôvodnú a navrhuje, aby jej Ústavný súd Slovenskej republiky nevyhovelo.
... “*

Predsedníčka správneho kolégia najvyššieho súdu v podaní z 19. apríla 2010 a právny zástupca sťažovateľov v podaní z 8. apríla 2010 uviedli, že netrvajú na ústnom pojednávaní vo veci.

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa čl. 1 dodatkového protokolu každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy obsah vlastníctva tvorí súhrn subjektívnych vlastníckych oprávnení, medzi ktoré patrí aj právo vec užívať (ius utendi), s vecou nakladať (ius disponendi), teda oprávnenie vlastníka určovať ďalší právny osud veci. Citovaný čl. 20 ods. 1 ústavy teda nielenže ustanovuje, že každý má právo vlastníť majetok, ale súčasne zaručuje (podobne aj čl. 1 dodatkového protokolu) realizáciu vlastníckych oprávnení vyplývajúcich aj z § 123 Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov. Slovné spojenie „právo na ochranu“, ktoré je použité aj v čl. 20 ods. 1 ústavy, implikuje v sebe aj potrebu minimálnych garancií procesnej povahy, ktoré sú ustanovené priamo v tomto čl. 20 ods. 1 ústavy a ktorých nedodržanie môže mať za následok jeho porušenie popri porušení práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 a nasl. ústavy (I. ÚS 23/01). Článok 20 ods. 1 ústavy zabezpečuje každému rovnaké zákonné predpoklady a možnosti nadobúdať veci do vlastníctva za podmienok, ktoré sú upravené v ústave alebo v ďalších zákonoch.

Vlastnícke právo každej osoby má rovnaký zákonný obsah a požíva ochranu bez ohľadu na to, či ide o štát, právnickú osobu, obec alebo fyzickú osobu. Z formulácie obsiahnutej v čl. 20 ods. 1 ústavy nemožno však odvodzovať ústavné právo získať vec do svojho vlastníctva (vlastniť majetok) bez dodržania predpokladov, ktoré sú na tento účel upravené zákonmi. Funkcia práva vlastniť majetok a jeho ochrana spočíva v tom, aby sa vlastníčkovi poskytla a súčasne aj trvale garantovala právna istota, že vlastnícke právo k veci, ktoré nadobudol v súlade s platnými zákonmi, nemôže obmedziť alebo využiť bez právneho dôvodu.

Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (IV. ÚS 77/02, III. ÚS 63/06) každý má právo na to, aby sa v jeho veci v konaní pred všeobecnými súdmi rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci.

K úlohám právneho štátu patrí vytvorenie právnych a faktických garancií uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd občanov. Ak je na uplatnenie alebo ochranu základného práva alebo slobody potrebné uskutočniť konanie pred orgánom verejnej moci, úloha štátu spočíva v zabezpečení právnej úpravy takýchto konaní dostupných bez akejkoľvek diskriminácie každému z nositeľov základných práv a slobôd. Koncepcia týchto konaní musí zabezpečovať reálny výkon a ochranu základného práva alebo slobody, a preto ich imanentnou súčasťou sú procesné záruky takéhoto uplatňovania a ochrany základných práv a slobôd. Existencia takýchto konaní však nevyčerpáva ústavné požiadavky späté s uplatňovaním základných práv a slobôd. Ústavnosť týchto konaní predpokladá aj to, že orgán verejnej moci, pred ktorým sa takéto konania uskutočňujú, koná zásadne nestranne, nezávisle a s využitím všetkých zákonom vytvorených prostriedkov na dosiahnutie účelu takýchto procesných postupov. Ústavný súd v tomto smere osobitne pripomína objektivitu takéhoto postupu orgánu verejnej moci. Len objektívnym postupom sa v rozhodovacom procese vylučuje svojvôľa, ako aj ničím nepodložená možnosť úvahy

orgánu verejnej moci bez akýchkoľvek objektívnych limitov, ktoré sú vymedzené zákonnými spôsobmi zisťovania skutkového základu, prijat' rozhodnutie (II. ÚS 143/02, III. ÚS 60/04, obdobne aj II. ÚS 9/00, III. ÚS 300/06).

Podstata základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktorú tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonáva (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Ústavný súd zásadne nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecných súdov, ktoré viedli k rozhodnutiu vo veci samej alebo k inému súdnemu rozhodnutiu, ktorým končí konanie pred nimi. Tento postup je dôsledkom toho, že všeobecné súdy vychádzajú pri prerokovávaní a rozhodovaní vecí patriacich do ich právomoci zo zákonnej úpravy a z vlastnej interpretácie zákonov. Základné právo na súdnu ochranu neznamena nárok na to, aby bol účastník konania pred všeobecným súdom úspešný, t. j. aby bolo rozhodnuté v súlade s jeho požiadavkami, resp. s jeho právnymi názormi. Neúspech v súdnom konaní nemožno bez ďalšieho považovať za porušenie základného práva. Je v právomoci všeobecných súdov vykladať a aplikovať zákony. Ak tento výklad nie je arbitrárny a je náležite zdôvodnený, ústavný súd nemá príčinu doň zasahovať (II. ÚS 172/05).

Reštitučné zákony, najmä zákon č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o mimosúdnych rehabilitáciách“), zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov, ale aj zákon č. 503/2003 Z. z. boli vydané s cieľom zmierniť následky niektorých majetkových krívd, ku ktorým došlo voči vlastníkom v týchto zákonoch špecifikovaného majetku v období rokov 1948 až 1989. Splnenie cieľa a účelu zákona vyžaduje, aby všetky orgány verejnej moci vychádzali z tejto špeciálnej úpravy pri posudzovaní nárokov osôb, ktorých majetok prešiel na štát alebo na inú právnickú osobu v období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990, a hlavne aby v tom duchu interpretovali

zákonom ustanovené okolnosti, v dôsledku ktorých došlo k prechodu majetku, a to predovšetkým tam, kde orgán verejnej moci musí vychádzať z vlastnej úvahy.

K reštitučným nárokom je potrebné pristupovať zvlášť citlivo, aby v súdnom konaní prípadne nedošlo k ďalšej krivde. Reštitučné zákony majú zabezpečiť, aby demokratická spoločnosť pristupovala aspoň k čiastočnému zmierneniu následkov minulých majetkových a iných krívd spočívajúcich v porušovaní všeobecne uznávaných ľudských práv a slobôd zo strany štátu. Štát a jeho orgány sú teda povinné postupovať obzvlášť v konaní podľa týchto zákonov v súlade so zákonnými záujmami osôb, ktorých ujma na základných ľudských právach a slobodách má byť aspoň čiastočne kompenzovaná.

Uplatnenie reštitučných predpisov má za cieľ obnoviť oprávneným osobám ich pôvodné vlastnícke vzťahy, prípadne poskytnúť náhradný pozemok alebo finančnú náhradu. K reštitúcii dochádza na základe presne stanoveného dôvodu, ktorým boli menovite uvedené prípady straty vlastníctva majetku (reštitučný titul).

Pokiaľ ide o základné práva a slobody, ústava rozdeľuje ochranu ústavnosti medzi všeobecné súdy a ústavný súd. Systém tejto ochrany je založený na princípe subsidiarity, ktorá určuje aj rozsah právomoci ústavného súdu pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám vo vzťahu k právomoci všeobecných súdov (čl. 142 ods. 1 ústavy), a to tak, že všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2 a čl. 152 ods. 4 ústavy).

Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol, alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil.

Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach

a základných slobodách (II. ÚS 1/95, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01). Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutie všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva a slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvodené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00).

Súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré presne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany (napr. III. ÚS 209/04, III. ÚS 260/06).

Všeobecný súd musí vykladať právne normy v súlade s ústavnými princípmi, ktoré sú v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladmi týchto ustanovení nemožno toto aj iné základné právo obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich postavenia a zmyslu. Všeobecný súd musí poskytovať v súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (IV. ÚS 1/02, III. ÚS 117/07). Z tohto hľadiska má všeobecný súd pri výklade a aplikácii príslušných právnych predpisov prihliadať na správnu rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania (III. ÚS 78/07, III. ÚS 217/05). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu).

Ústavný súd už v rámci svojej rozhodovacej činnosti taktiež vyslovil, že slovné spojenie „právo na ochranu“, ktoré je použité aj v čl. 20 ods. 1 ústavy, implikuje v sebe aj potrebu minimálnych garancií procesnej povahy, ktoré sú ustanovené priamo v čl. 20 ods. 1 ústavy a ktorých nedodržanie môže mať za následok jeho porušenie popri porušení

základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 a nasl. ústavy (III. ÚS 328/05, III. ÚS 260/07).

Tieto zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodit' z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci a z už uvedených hľadísk a princípov posúdil ústavný súd aj námietku porušenia v s'ťažnosti označených práv s'ťažovateľov rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 2 Sžo 302/2008.

Podstatou s'ťažnosti je tvrdenie s'ťažovateľov, že možnosti uplatnenia postupu podľa § 3 ods. 1 zákona č. 503/2003 Z. z. upravujúceho reštitučné tituly neboli v ich prípade dostatočne preskúmané, pričom s'ťažovatelia poukazujú na to, že samotné odnímanie vlastníctva majetku niektorých občanov podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. bolo v zmysle § 2 ods. 3 prvej vety zákona o mimosúdnych rehabilitáciách postupom porušujúcim všeobecne uznávané ľudské práva. S'ťažovatelia však opakovane poukazovali najmä na to, že v prípade ich právneho predchodcu neboli splnené ani zákonné predpoklady na použitie vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb., pretože k predmetnému pozemku nemal neskorší vlastník (K.) žiadny užívací vzťah (faktický ani právny) pred vydaním rozhodnutia bývalého Finančného odboru Okresného národného výboru v P. č. Fin:A-D-5/1960 z 30. novembra 1960 (ďalej len „rozhodnutie ONV“) o prechode vlastníctva a užívania sa ani nikdy potom až do súčasnosti neujal. Zároveň s'ťažovatelia tvrdia, že rozhodnutie ONV nikdy nebolo doručené ich právnemu predchodcovi, a teda nenadobudlo právoplatnosť.

Úlohou ústavného súdu je v tomto prípade posúdiť, či postupom v predmetnom odvolacom konaní a napadnutým rozhodnutím najvyšší súd poskytol s'ťažovateľom adekvátnu ochranu ich označeným právam, najmä však ich základnému právu na súdnu ochranu zaručenému čl. 46 ods. ústavy a právu na spravodlivé súdne konanie garantovanému čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Najvyšší súd v odôvodnení rozhodnutia uviedol, že:

„Tvrdenia navrhovateľov, že rozhodnutie finančného odboru Okresného národného výboru v P. č. Fin:A-D-5/1960 zo dňa 30. 11. 1960 nikdy nebolo doručené ich právnenému predchodcovi vyhodnotil aj najvyšší súd ako nepreukazné. V súvislosti s prechodom vlastníctva došlo tiež k zloženiu finančnej náhrady v sume 8548 Kčs ako aj k vydaniu súdnych rozhodnutí v súdnom registri č. d. bez námietok pôvodného vlastníka a tiež bez akýchkoľvek náznakov, že ide o prechod vlastníctva, o ktorom by pôvodný vlastník nemal vedomosť, čo sa tiež týka tvrdenia navrhovateľov, preukazovaného čestným prehlásením vlastníka susedného pozemku, že odňatá pôda, ktorá je predmetom reštitučného nároku, nebola nikdy prenajatá od pôvodného vlastníka K. a v nadväznosti na túto skutočnosť neboli splnené ani zákonné podmienky, ktoré boli stanovené vyhláškou Ministerstva financií SR č. 88/59 ÚV zo dňa 04. 05. 1959, ktorá stanovovala, že ten ktorému na základe rozhodnutia bolo dané vlastníctvo tohto pozemku musel ho mať v nájme a musel ho užívať pred rokom 1959. Nemožno bez ďalšieho spochybňovať právoplatnosť rozhodnutí správnych orgánov, keď je rozhodnutie opatrené doložkou právoplatnosti, resp. bolo napríklad zaslané príslušnému súdu do registra Čd na vykonanie zmeny zápisov v pozemkovej knihe, keďže o zmene zápisov v pozemkovej knihe mohol príslušný súd rozhodnúť len na základe právoplatného rozhodnutia. Vzhľadom na škartačné pravidlá a lehoty by zisťovania, kedy a akým spôsobom boli v päťdesiatych, resp. šesťdesiatych rokoch minulého storočia doručované rozhodnutia správnych orgánov a spochybňovanie ich právoplatnosti (bez relevantných dôkazov) mohlo viesť do štátu chaos a negovať jeden dôležitý právny inštitút - právoplatnosť rozhodnutí správnych orgánov.“

Najvyšší súd (a rovnako tak aj pred ním vo veci konajúci pozemkový úrad a krajský súd) opreli svoje rozhodnutia o záver, že v danom prípade došlo k prechodu vlastníctva predmetného pozemku z právneho predchodcu sťažovateľov na štát podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. a tento reštitučný titul bolo možné uplatniť iba a výlučne podľa zákona č. 403/1990 Zb. Dôsledky, ktoré pre tento prípad z uvedeného záveru vyplynuli, možno označiť aj za ex post uskutočnenú aprobáciu postupu vtedajších štátnych orgánov.

Ústavný súd však popri už citovaných požiadavkách na citlivý prístup k uplatňovaným reštitučným nárokom dáva do pozornosti aj zákon č. 480/1991 Zb. o dobe

neslobody, ktorý je súčasťou nášho právneho poriadku a ktorý v § 1 ustanovil, že v rokoch 1948 až 1989 komunistický režim porušoval ľudské práva i svoje vlastné zákony.

Z uvedeného pohľadu je podľa názoru ústavného súdu prirodzenou požiadavkou kladenou na všeobecné súdy a iné orgány verejnej moci, ktoré rozhodujú o reštitučných nárokoch oprávnených osôb, aby riadili sa zásadami materiálneho právneho štátu pristupovali k interpretácii reštitučných zákonov s určitou veľkorysosťou, a naopak, brali do úvahy pre minulý režim príznačné nedostatky vtedajšej legislatívy, najmä však často sa vyskytujúcu svojvôľu vtedajších štátnych a iných orgánov pri uplatňovaní moci. Rozhodne však pri dôslednej individualizácii každého prípadu nemožno uvedené nedostatky pričítať na vrub oprávnenej osoby.

V tejto súvislosti iba pre úplnosť ústavný súd uvádza, že vládne nariadenie č. 15/1959 Zb. bolo vydané v rozpore s vtedy platnou ústavou, podľa ktorej obmedzenie vlastníctva a vyvlastnenie je možné vykonať iba na základe zákona (§ 9 ústavného zákona č. 150/1948 Zb. – Ústava československej republiky), a keďže citované vládne nariadenie (teda nie zákon) bolo vydané na základe § 10 ods. 1 a 2 zákona č. 63/1958 Zb. o druhom päťročnom pláne rozvoja národného hospodárstva Československej republiky, je už na prvý pohľad zrejmé, že v postupoch podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. išlo predovšetkým o zoštátňovanie majetku na účely plnenia hospodárskych plánov a rozširovanie „socialistického vlastníctva“ a vtedajšie štátne orgány v úsilí naplniť túto „líniu“ nemali záujem skúmať v konkrétnych prípadoch splnenie podmienok, ktoré oprávňovalo rozhodnúť príslušný orgán o prechode vlastníctva na štát.

Ústavný súd pochopiteľne zamerl svoju pozornosť v uvedených rámcach na konkrétne reálie posudzovaného prípadu a musí konštatovať, že spôsob, akým sa najvyšší súd vysporiadal s jednotlivými tvrdeniami sťažovateľov, svedčí skôr o jeho opačnom ako naznačenom ústavne konformnom prístupe.

Najvyšší súd predovšetkým nevyváženým spôsobom akcentoval jeden z ústavných princípov (princíp právnej istoty), keď v odôvodnení svojho rozhodnutia (a rovnako tak aj

vo vyjadrení podpredsedníčky najvyššieho súdu) opakovane argumentuje, že nie je možné spochybňovať právoplatné rozhodnutie správneho orgánu opatrené doložkou právoplatnosti, preto všetky námietky sťažovateľov v tomto smere považuje za nedôveryhodné a tendenčné.

Vychádzajúc zo svojich zistení preskúmaním spisov na vec sa vzťahujúcich ústavný súd musí konštatovať, že celkom nedôveryhodne pôsobí samotné rozhodnutie ONV, ktorým bol právny predchodca sťažovateľov zbavený vlastníctva predmetnej nehnuteľnosti a o ktoré sa pri rozhodovaní o reštitučných nárokoch sťažovateľov ako o kľúčový dokument oprel pozemkový úrad i vo veci konajúce všeobecné súdy.

Podľa § 2 ods. 1 vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. sa toto nariadenie vzťahuje na veci, ktoré sú vo vlastníctve fyzických osôb alebo súkromných právnických osôb, a ich celkom, prípadne prevažne užívajú organizácie socialistického sektora na plnenie svojich úloh, a to na základe nájomného alebo iného právneho pomeru vzniknutého pred začiatkom účinnosti tohto nariadenia.

Pokiaľ ide o skutkovú stránku námietky sťažovateľov, že K. ako neskorší vlastník predmetný pozemok nikdy neužívala, treba poukázať na odôvodnenie rozhodnutia ONV (vydaného vo forme predtlaču, do ktorej sa doplnili konkrétne údaje), v ktorom sa uvádza, že *„Vykonaným šetrením sa zistilo, že K. horeuvedené veci celkom – prevažne užíva na plnenie svojich úloh, tieto nevyhnutne potrebuje a právny pomer na základe ktorého uvedená organizácia veci užíva vznikol pred 25. III. 1959.“* Tak všeobecne a neurčito formulované konštatovanie splnenia nevyhnutných podmienok (ide vlastne iba o prepis textu právneho predpisu) už na prvý pohľad vyvoláva pochybnosti o skutočnom stave veci, pričom nemožno opomenúť, že v týchto prípadoch nestačilo faktické užívanie, ale muselo ísť o nájomný alebo iný právny pomer, čo si v prípade nehnuteľnosti aj za vtedy platných právnych pomerov vyžadovalo písomnú formu.

Ďalšou námietkou sťažovateľov bolo ich tvrdenie, že rozhodnutie ONV nikdy nebolo doručené ich právnenému predchodcovi, a teda nenadobudlo právoplatnosť.

Napriek tomu, že posúdenie uvedených námietok sťažovateľov nebolo v okolnostiach prípadu samoučelné, pretože úzko súviselo s meritom veci, t. j. posúdením reštitučného nároku sťažovateľov podľa zákona č. 503/2003 Z. z., najvyšší súd (ani pred ním konajúci pozemkový úrad a krajský súd) sa nimi buď vôbec nezaoberal (otázka užívania), alebo ich (otázka doručenia rozhodnutia ONV) označil za nepreukázané a vyvracal ich len všeobecným tvrdením o škartačných pravidlách a lehotách a skutočnosťou, že by zisťovania, kedy a akým spôsobom boli v päťdesiatych, resp. šesťdesiatych rokoch minulého storočia doručované rozhodnutia správnych orgánov, bolo spochybnením právoplatnosti rozhodnutia bez relevantných dôkazov a mohlo by to vniesť do štátu chaos a negovať jeden dôležitý právny inštitút – právoplatnosť rozhodnutí správnych orgánov. Podľa názoru ústavného súdu sa najvyšší súd s týmito tvrdeniami nevysporiadal spôsobom zlučiteľným s ústavou a dohovorom.

Ústavný súd už vo svojich iných veciach (napr. III. ÚS 148/05) uviedol, že v špecifických okolnostiach prípadu záver o naplnení podmienok konania, napr. doručenie rozhodnutia správneho orgánu musí byť preukázané mimo „rozumných pochybností“. Pokiaľ všeobecný súd nemá preukázaný záver, že došlo k doručeniu správneho rozhodnutia mimo rozumných pochybností, musí vychádzať z predpokladu, že rozhodnutia doručené neboli. Je mimo všetkej logiky pričítať na ťarchu sťažovateľov, že prebehla skartácia dokladov u orgánu verejnej správy, ktorú ani v najmenšom nemohli ovplyvniť.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje zmienka o „vnášaní chaosu do štátu...“, ktorá je v hlbokjej kontradikcii k sledovanému obdobiu a postaveniu právnych predchodcov sťažovateľov v konaní pred orgánmi verejnej moci o ich vlastníctve.

V rozpore s uvedenými postulátmi, ktoré podľa názoru ústavného súdu musia byť pri rozhodovaní v reštitučných veciach uplatňované, závery najvyššieho súdu, v ktorých celkom prevážil názor o nepochybniteľnosti rozhodnutí orgánov štátu v dobe neslobody, svedčia o jeho neústretovom formalistickom prístupe, ktorý protirečí materiálnemu chápaniu právneho štátu, je v rozpore s požiadavkou materiálnej ochrany práv zo strany súdnej moci a v konečnom dôsledku hrozí prípadnou ďalšou krivdou.

Bez ďalšieho dokazovania vedeného orgánmi verejnej moci nemožno považovať za preukázaný mimo ďalších rozumných pochybností priebeh a výsledok konania, pokiaľ ide o prechod vlastníckeho práva na štát podľa nariadenia vlády č. 15/1959 Zb. týkajúceho sa vecí sťažovateľov. Samozrejme, že sa v takomto postupe musia vyvarovať svojvôle (arbitrárnosti) a svoju interpretáciu právnej normy (zákon č. 503/2003 Z. z.) musia založiť na racionálnej argumentácii. V prípadoch nejasnosti alebo nezrozumiteľnosti ustanovení právnych predpisov môžu uprednostniť výklad ratio legis pred doslovným gramatickým výkladom.

Vzhľadom na už uvedené dospel ústavný súd k záveru, že rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 bolo porušené základné právo sťažovateľov vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a právo na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu (bod 1 výroku nálezu).

III.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

Vzhľadom na to, že napadnutým rozsudkom došlo k porušeniu základného práva sťažovateľov vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu, ústavný súd zrušil rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

V uvedených súvislostiach nemožno posudzovať zo strany všeobecného súdu, či boli, alebo neboli doručené rozhodnutia v správnom konaní právnym predchodcom doručené, a na tom založiť právne posúdenie, či došlo k prechodu vlastníctva podľa vládneho nariadenia č. 15/1959 Zb. Doručenie tohto rozhodnutia právnym predchodcom sťažovateľov musí byť preukázané mimo ďalších pochybností a až na ňom možno právne vyhodnotiť stav tak, aby splnil základné poslanie reštitučného konania, a to odstránenie niektorých majetkových krívd.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľov, ktoré im vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. I. J. Právny zástupca sťažovateľov si podaním z 8. apríla 2010 uplatnil trovy konania v sume 151,65 € za jeden úkon právnej služby vrátane DPH.

Základom pre výpočet náhrady za úkon právnej služby je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2009 v sume 721,40 €. Právnomu zástupcovi sťažovateľov vznikol podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov nárok na náhradu trov právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby u štyroch sťažovateľov. Ústavný súd priznal sťažovateľom (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) náhradu trov konania v sume uplatnenej ich právnym zástupcom, t. j. 151,65 € (slovom stopäťdesiatjeden eur a šesťdesiatpäť centov), z dôvodu

trov právneho zastúpenia vzhľadom na to, že podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd je viazaný návrhom na začatie konania. Ústavný súd vyslovil povinnosť najvyššieho súdu uhradiť trovy právneho zastúpenia právnemu zástupcovi sťažovateľov (bod 4 výroku nálezu).

Vzhľadom na to, že ústavný súd vyslovil porušenie základných práv a slobôd a zrušil napadnutý rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 2 Sžo 302/2008 z 21. októbra 2009 a toto zrušenie považuje ústavný súd za postačujúce, žiadosti sťažovateľov o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia nevyhoveli (bod 3 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. júna 2010